

Onderwerp: project KWA+ - kredieten en realisatie deelprojecten

Datum AB-vergadering: 19-5-2021

Registratienummer: 1745029

Voorgesteld besluit

Het algemeen bestuur wordt voorgesteld:

1. In te stemmen met de realisatiefase van 'KWA+, pakket B2' en hiervoor een krediet beschikbaar te stellen van € 5,280 mln, gedekt door subsidie van het ministerie van I&W;
 2. In te stemmen met de renovatie van de Doorslagsluis en hiervoor een krediet beschikbaar te stellen van € 1,687 mln, gedekt uit de bestemmingsreserve GHJ.
 3. Een aanvullend krediet beschikbaar te stellen voor de planuitwerkingsfase van het project KWA+ van € 0,576 mln, gedekt door subsidie van het ministerie van I&W.
-

Toelichting

Project KWA+

Ter uitvoering van de [Bestuursovereenkomst zoetwatermaatregelen West-Nederland \(AB-vergadering d.d. 8 juli 2015, agendapunt 4.4.A\)\)](#) van het nationale Zoetwaterprogramma, zijn Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en het Hoogheemraadschap van Rijnland gezamenlijk bezig met het project '[Uitbreiding Capaciteit Klimaatbestendige Wateraanvoer – Stap 1](#)' (KWA+). Het gaat daarbij om het vergroten van de capaciteit van het systeem KWA van 7 m³/s naar 15 m³/s. De kosten van het project worden gedekt met subsidies van het ministerie van I&W.

Het project KWA+ bestaat uit 10 deelprojecten. Vier van deze deelprojecten zitten nog in de planuitwerkingsfase, twee in de realisatiefase en vier zijn er al gereed.

In totaal is voor het project KWA+ inmiddels voor € 17,4 mln aan krediet beschikbaar gesteld door het algemeen bestuur van HDSR. De actuele prognose voor het hele project is € 36,5 mln. Binnen fase 1 van het Zoetwaterprogramma is rekening gehouden met een totaalbedrag van € 40 mln.

Het nu aan de orde zijnde voorstel bevat een drietal elementen:

1. Voor pakket B2, bestaande uit drie deelprojecten, is een krediet van totaal € 5,280 mln nodig voor de realisatiefase. Het gaat om de deelprojecten 'Doorslagsluis', 'Opstelplaatsen voor tijdelijke pompen' en 'Traject Lopikerwaard – onderdeel grondverwerving'.
2. Tegelijkertijd met de maatregelen voor KWA+ aan de Doorslagsluis, wordt deze ook gerenoveerd. Voor deze renovatie wordt een krediet gevraagd van € 1,687 mln uit de bestemmingsreserve GHJ.
3. Voor de planuitwerkingsfase blijkt nog een extra krediet nodig van € 0,576 mln.

Ad 1. Projectbeslissing en krediet voor KWA+, pakket B2

De deelprojecten kennen verschillende looptijden voor de planuitwerkingsfase. Om vaart te houden in het project gaan deelprojecten, al dan niet geclusterd, over naar de realisatiefase zodra hun planuitwerkingsfase is afgerond.

Het nu voorliggende pakket B2 betreft de realisatiefase van de deelprojecten 'Opstelplaatsen mobiele pompen', 'Maatregelen Doorslagsluis' en 'Traject Lopikerwaard – onderdeel grondverwerving'. Medio 2022 gaat het laatste deel van het project de realisatiefase in, namelijk uitvoering van de maatregelen voor 'Traject Lopikerwaard'.

Totaal bedraagt het benodigde krediet voor pakket B2 € 5,280 mln. verdeeld over de drie deelprojecten zoals hierna is vermeld; voor een nadere toelichting op de deelprojecten van pakket B2 wordt verwezen naar bijlage 1 bij dit voorstel.

- Opstelplaatsen voor mobiele pompen

Dit deelproject betreft op de eerste plaats een voorziening bij het gemaal Caspargouw. Inclusief zware stroomaansluiting voor pompen die in totaal 3 m³/s uit het Amsterdam-Rijnkanaal kunnen aanvoeren. Op de tweede plaats wordt bij de Zuidersluis een opstelplaats aangelegd voor een dieselgenerator en pompen die, als dit aanvullend op Caspargouw nodig is, ook 3 m³/s uit het Amsterdam-Rijnkanaal aan kunnen voeren.

In het kader van fase 2 van het Zoetwaterprogramma wordt waarschijnlijk bij Wijk-bij-Duurstede een nieuw inlaatgemaal gebouwd, dat in tijden van droogte water uit de Lek naar de Kromme Rijn pompt. Dat gemaal zal te zijner tijd, naar verwachting vanaf 2027, de inzet van mobiele pompen bij Caspargouw vervangen. Gezien de voorziene hoger wordende frequentie van droge zomers wordt de realisatie van de opstelplaats bij Caspargouw als no-regret gezien. Uitvoering is ook al afgesproken met het Zoetwaterprogramma/ministerie I&W.

De kosten voor de realisatiefase bedragen € 1,345 mln.

- Maatregelen bij Doorslagsluis voor KWA+

In verband met maatregelen bij de Doorslagsluis heeft het algemeen bestuur op 6 juli 2016 een motie aangenomen die verzoekt om *'het cultuurhistorische belang van de Doorslagsluis te onderkennen en te bezien of het opknappen van de sluis in de Doorslag mogelijk is'*. Toen bleek dat de kosten voor het sparen van de sluis in combinatie met verruimende maatregelen erg hoog lagen, heeft het algemeen bestuur op 18 december 2019 besloten om *'In de afweging van maatregelen voor vergroting van doorstroming bij de Doorslagsluis naast de 'varianten mét behoud en renovatie van de sluis' ook mee te nemen de 'variant waarbij deze meekoppelkans niet wordt gerealiseerd'*. Met de opdracht om ook te onderzoeken of de cultuurhistorische waarde van de locatie op een andere wijze kan worden vormgegeven. In afstemming met belanghebbenden is daarna op grond van uitgebreide afweging een voorlopige voorkeursvariant ontstaan die op 12 mei 2020 door het dagelijks bestuur van HDSR is vastgesteld. De belanghebbenden zijn de gemeente Nieuwegein, de Monumentencommissie Nieuwegein, de Historische Kring Nieuwegein, wijkcomité, omwonenden en de fabriek Ecolab.

De voorlopige voorkeursvariant is vervolgens, in samenspraak met belanghebbenden, uitgewerkt tot een definitieve voorkeursvariant. Deze houdt in dat de sluishoofden worden ontmanteld en in plaats daarvan boven de waterlijn 'zwevende' balkonconstructies worden teruggeplaatst. De nieuwe constructies worden voorzien van elementen die herinneren aan de geschiedenis van deze locatie. Op deze wijze wordt, onder de nieuwe constructies, 8 m² extra doorstroomruimte gerealiseerd en recht gedaan aan de cultuurhistorische uitstraling van de locatie. Het bruggenhoofd, dat formeel geen onderdeel uitmaakt van het gemeentelijk monument, zal ontmanteld worden. Op dezelfde locatie komt een balkonconstructie terug die verwijst naar de vroegere functie en als uitzichtspunt zal worden ingericht. De gemeenteraad van Nieuwegein is op 14 januari inhoudelijk geïnformeerd over de voorkeursvariant. In april wordt de gemeenteraad verder bijgepraat. Besluitvorming door de raad over de maatregelen volgt vóór de zomer.

De kosten voor de realisatiefase van de maatregelen voor KWA+ aan de Doorslagsluis bedragen afgerond € 3,800 mln.

- Traject Lopikerwaard – grondverwerving

In het kader van het deelproject 'Traject Lopikerwaard' is in afstemming met het gebied, met name de klankbordgroep, een voorkeursvariant ontwikkeld. Met per deeltraject een combinatie van verschillende maatregelen: verbreden, verdiepen, isoleren en peilstijging accepteren. De maatwerkvariant is in februari 2018 gedeeld met het gebied en daarna op 7 maart 2018 vastgesteld door het algemeen bestuur van HDSR als voorkeursalternatief. Daarna is het voorkeursalternatief per deeltraject uitgewerkt tot maatregelenpakketten. De maatregel isoleren van – een deel van - de route is daarbij losgelaten, op grond van de inzet van de KWA in 2018 (toen het verhogen van het peil niet leidde tot onacceptabele overlast). Toegevoegd is het op enkele plekken aansluiten van parallelle watergangen op de hoofdroute van de KWA.

De belangrijkste uitgangspunten/wensen voor de concrete maatregelen per deeltraject zijn:

- Hoeveelheid te verwerven grond van particulieren dient beperkt te blijven.
- Landschappelijke waarden, waardevolle natuur en archeologische/cultuurhistorische waarden worden zo veel mogelijk gespaard.
- Acceptabele overlast qua peilen en stroomsnelheden.
- Kosten dienen maatschappelijk verantwoord te zijn.
- Na de maatregelen dient de waterbodem stabiel te zijn, dat wil zeggen met geringe kans op bodemopbarsting.
- Na de maatregelen dient beheer en onderhoud van het systeem technisch goed uitvoerbaar en niet te duur te zijn.
- Natuurvriendelijke oevers aanleggen waar de kans zich voordoet.
- Bestaande wandelpaden en kano-routes behouden (schaars in de Lopikerwaard).

In het voorkeursalternatief, het resultaat van de verkenningsfase, werd uitgegaan van de verwerving van enkele tientallen hectares grond in het kader van verbreding van watergangen. Dankzij veel nader onderzoek en optimalisatie van het ontwerp (in samenspraak met het gebied) is het areaal te verwerven grond teruggebracht tot 4 hectare. Dit is verdeeld over 13 eigenaren, namelijk Staatsbosbeheer, provincie Zuid-Holland en 11 agrarische bedrijven en 'hobbyboeren'. Circa 2 hectare is van overheden en circa 2 ha van particulieren.

De grondverwerving voor het deelproject 'Traject Lopikerwaard' is gestart in de planuitwerkingsfase. Zodra de onderhandelingen zijn afgerond dient de koop plaats te vinden. Dit betekent dat ook in de planuitwerkingsfase budget nodig is voor grondverwerving. Op 8 juli 2015 heeft het algemeen bestuur van HDSR een krediet vastgesteld van € 1,3 mln voor strategische grondaankopen. Dit soort aankopen heeft uiteindelijk niet plaatsgevonden (er heeft wel onderzoek plaatsgevonden naar een kavelruil). De kosten voor de grondverwerving in het kader van 'Traject Lopikerwaard' komen neer op (afgerond) € 1,192 mln. Een deel van deze kosten is reeds gedekt via het krediet voor (strategische) grondverwerving voor het project KWA+, dat het algemeen bestuur heeft vastgesteld op 8 juli 2015. De kosten voor engineering en objectoverstijgende risico's zaten hier echter niet in.

Via dit voorstel wordt alleen krediet gevraagd voor de engineeringskosten en het object-overstijgend risico, samen (afgerond) € 0,135 mln.

Ad 2. Renovatie Doorslagsluis

Toen de Gekanaliseerde Hollandse IJssel is overgedragen van Rijkswaterstaat aan HDSR, heeft RWS budget meegegeven voor de verbeteringsopgave, waaronder renovatie van de Doorslagsluis. Dit budget is bij HDSR ondergebracht in de 'bestemmingsreserve GHJ'. Uit deze bestemmingsreserve zullen de renovatiekosten van de Doorslagsluis worden gedekt. De renovatie geldt als meekoppelkans bij de maatregelen in het kader van KWA+ en zal binnen dit project worden uitgevoerd.

De kosten voor de renovatie van de Doorslagsluis bedragen € 1,687 mln.

Ad 3. Aanvullend krediet voor de planuitwerkingsfase

Voor de verlengde verkenningsfase van het deelproject 'Traject Lopikerwaard' en de planuitwerkingsfase van de overige deelprojecten heeft het algemeen bestuur op 17 mei 2017 een krediet beschikbaar gesteld van € 2,31 mln. Eind 2019 bleek dat dit niet toereikend was en in 2020 is aan het ministerie van I&W een aanvullende beschikking gevraagd van € 0,576 mln. Met als belangrijkste redenen:

- De evaluatie van de inzet van de KWA in 2018 heeft geleid tot nieuwe en betere uitgangspunten voor alle deelprojecten en zelfs tot een nieuw deelproject (Inlaat Haarrijn) en grote aanpassing van een ander deelproject (Opstelplaatsen voor mobiele pompen).
- Bij een aantal deelprojecten moesten de uitkomsten van de verkenningsfase 2015-2016, vastgelegd in het voorkeursalternatief, nader worden uitgewerkt. Het resultaat van de verkenningsfase bleek namelijk vooral richtinggevend maar nog niet voldoende concreet als vertrekpunt van de planuitwerkingsfase.
- Het onderzoek naar varianten bij de Doorslagsluis en het bijbehorende gebiedsproces bleek veel omvangrijker dan vooraf gedacht.

In de tweede helft van 2020 heeft het ministerie de gevraagde beschikking toegekend.

Om dit budget daadwerkelijk uit te kunnen geven dient het algemeen bestuur een krediet met dezelfde omvang, dat wil zeggen € 0,576 mln, toe te kennen.

Kaders

Het kader voor dit voorstel vormt de Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen regio West Nederland uit 2015, waarin is vastgelegd dat het rijk in het Zoetwaterprogramma als richtbedrag € 40 mln euro reserveert voor de uitbreiding van de capaciteit van de KWA.

Welk waterschapsdoel is aan de orde (uit overzicht 'Indicatoren Waterkoers' in de begroting)

Met het project KWA+ wordt invulling gegeven aan het (HDSR) waterschapsdoel 'beperken effecten watertekort'. In dit geval gaat het om watertekort in een breed verband, namelijk de regio 'Midden- en West-Nederland'.

Financiële aspecten

In tabel 1 staan de gevraagde kredieten en hun dekking. Na de behandeling in de commissie SKK op 22 april j.l. is uit een nadere check op de gehanteerde verdeelsleutel (zie ook p. 26-27 van de bijlage 'Projectbeslissing') gebleken dat het onder beslispoint 1 gevraagde krediet € 19.000,- lager uitvalt en het onder beslispoint 2 gevraagde krediet € 19.000,- hoger; het totaalbedrag van de in dit voorstel gevraagde kredieten blijft hetzelfde.

Uit de geactualiseerde raming voor het project KWA+ blijkt dat de totale kosten uitkomen op € 36,5 mln. Dit is onder het oorspronkelijke richtbedrag van € 40 mln. De kans dat de uiteindelijke kosten hoger zullen zijn dan dit richtbedrag wordt klein geacht (momenteel heeft het Zoetwaterprogramma, op grond van de raming van januari 2019, voor het project KWA+ € 37,3 mln opgenomen in de actuele programmabegroting).

Door de investeringen in de realisatiefase zullen de kosten voor beheer en onderhoud voor de Doorslagsluis afnemen met € 18.000 per jaar (vanwege minder onderhoudsintensief ontwerp). In verband met de nieuwe opstelplaatsen zullen de kosten voor beheer en onderhoud van HDSR stijgen met gemiddeld € 6.000 per jaar.

Tabel 1 Overzicht van de in het voorstel gevraagde kredieten en hun dekking

Onderdeel	Krediet (euro)	Dekking van	Dekking door
1. Realisatiefase Pakket B2 Totaal	5.280.162	6.337.773	
Opstelplaats voor mobiele pompen	1.345.145	1.345.145	I&W
Maatregelen Doorslagsluis voor KWA+	3.800.394	3.800.394	I&W
Traject Lopikerwaard – grondverwerving	134.623 ¹⁾	1.192.234 ²⁾	I&W
2. Renovatie Doorslagsluis	€ 1.687.275	€ 1.687.275	Bestemmingsreserve GHIJ voor renovatie Doorslagsluis
3. Aanvullend krediet planuitwerking KWA+	576.000	576.000	I&W

¹⁾ Exclusief kosten voor vastgoed (c.q. verwerving) en objectgebonden risico vastgoed

²⁾ Inclusief kosten voor vastgoed (c.q. verwerving) en objectgebonden risico vastgoed

Risico's

De belangrijkste risico's zijn:

- Verzakking van de kolkwanden van de Doorslagsluis tijdens uitvoering van de werkzaamheden.

Beheersmaatregelen:

1. *Kolkwanden verstevigen door verankering.*
2. *Beperken belastingen door actief bemalen grondwater, druk verminderen door ontlastsleuven, verkleinen taatskuip (drooggezette werkruimte onder de waterlijn).*

- Moeizame grondverwerving voor deelproject 'Traject Lopikerwaard'.

Beheersmaatregelen:

1. *Tijdig betrekken van stakeholders.*
2. *Grondopgave duidelijk in beeld hebben.*
3. *Vanwege corona maatregelen extra tijd opnemen in de planning.*
4. *Telefonische gesprekken voeren en voorstellen vroegtijdig voorleggen.*

- Een lastig te realiseren ontwerp voor het deelproject 'Opstelplaatsen voor tijdelijk pompen'.

Beheersmaatregelen:

1. *Scenario's vooraf met adviesbureau en aannemer bepalen.*
2. *Vooraf aanvullend onderzoek door aannemer laten uitvoeren.*

Verder lopen de beperkingen vanwege de coronapandemie als een rode draad door het risicodossier en zorgen voor een reële kans op vertraging. Zo liggen in de Lopikerwaard de onderhandelingen over grondverwerving stil omdat de noodzakelijke gesprekken op locatie ('aan de keukentafel') niet mogelijk zijn. Voor een uitgebreider overzicht van het risicodossier wordt verwezen naar de bijlage 'Projectbeslissing Project KWA+ - pakket B2'.

Het kan zijn dat op het moment van het toekennen van het krediet het ministerie van I&W nog geen beschikking heeft afgegeven voor pakket B2. In dat geval staan HDSR en Rijnland garant voor de uitgaven vanaf het moment van vaststelling van het krediet tot aan het moment van de beschikking (maximaal enkele maanden).

Communicatie aspecten

Met name voor de deelprojecten 'Doorslagsluis' en 'Traject Lopikerwaard – onderdeel grondverwerving' zal de nodige aandacht worden besteed aan de communicatie rond de te treffen maatregelen. Op de eerste plaats omdat hier sprake is van een groot aantal belanghebbenden en sommige zaken gevoelig liggen. Voor de Doorslagsluis is dat de cultuurhistorische waarde, voor het Traject Lopikerwaard is dat de grondverwerving en waarde van landschap, natuur en cultuurhistorie. Verder zal bij de uitvoering sprake zijn van overlast voor de omgeving, met name vanwege wegafsluitingen, bouwverkeer en lawaai/trillingen.

Met name voor de deeltrajecten Doorslagsluis en Traject Lopikerwaard is de afgelopen jaren veel overleg gevoerd met belanghebbenden, voor afstemming en draagvlak. Intussen lijkt het er op dat voor alle deelprojecten van pakket B2 op voldoende draagvlak gerekend kan worden om over te kunnen gaan naar de realisatiefase.

MVO aspecten

Zowel Rijksoverheid als HDSR en Rijnland hebben duurzaamheid (in opdrachtgeverschap) hoog in het vaandel staan. Voor de waterschappen is dit onder meer opgenomen in de methodiek 'Duurzaam GWW', 'Duurzaam Opdrachtgeverschap' en de 'Green Deal'. Het project KWA+ werkt volgens deze uitgangspunten, met onder meer aandacht voor CO₂ reductie, zuinig omgaan met energie/grondstoffen, bescherming van natuur, adequaat ruimtegebruik, aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en doelmatige investeringen.

Bijlage

1. Projectbeslissing KWA+ pakket B2 (DM1722745)

Naar aanleiding van de behandeling door de commissie SKK, alsmede als verduidelijking t.b.v. het ministerie van I&W, is in de bij dit voorstel behorende bijlage (de 'Projectbeslissing') voor een aantal onderwerpen een (nadere) toelichting opgenomen, welke in de tekst grijs is gemarkeerd:

- *Stuurbaar buffernetwerk (p. 7)*
 - *Optelling debieten (p. 10)*
 - *Kosten vaste stroomaansluiting Zuidersluis (p 14)*
 - *Krediet voor grondwerwerving Lopikkerwaard (p 22)*
 - *Waterkwaliteit Lopikerwaard bij inzet KWA (p. 24)*
 - *Niet benoemde object overstijgende risico's (p 25)*
 - *Verdeelsleutel Doorslagsluis tussen KWA+ en project GHIJ (p. 26-27)*
 - *Verschil totaal krediet - totaal beschikking (p. 29)*
-